

Izet ŠABOTIĆ
Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli
sabota_tuzla@hotmail.com

UTICAJ VREDNOVANJA REGISTRATURNE I ARHIVSKE GRAĐE NA OBAVLJANJE ARHIVSKE DJELATNOSTI

Sažetak: U radu je dat osvrt na problematiku vrednovanja registraturne i arhivske građe. Ukazano je na razvoj vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini, pri čemu su uticaj imala stajališta određenih arhivskih stručnjaka, a koja su našla primjenu u vrednovanju građe u zemljama okruženja. Vrednovanje u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri kom-paktabilno je sa zemljama okruženja. Međutim, bosanskohercegovačka arhivska praksa ima određene posebnosti po pitanju vrednovanja regi-straturne i arhivske građe, a što je rezultat brojnih društveno-političkih i privrednih procesa, te historijskih događaja koji su se odvijali na ovom području. Stoga na sistem vrednovanja građe, pored primjene ustaljenih kriterija i načela, utiču i historijski događaji, te stradanje značajne količine registraturne građe. Poseban problem u procesu vrednovanja registraturne građe predstavljaju odredbe propisa određenih oblasti, koje na nestručan način zadiru u oblast vrednovanja arhivske građe. Takvu praksu neophodno je prekinuti, ukoliko želimo očuvati arhivsku građu kao nezamjenljivo pisano kulturno naslijeđe.

Ključne riječi: valorizacija, registraturna građa, arhivska građa, kriteriji i načela, bosanskohercegovačko iskustvo.

1. UVODNE NAZNAKE

Vrednovanje (valorizacija) arhivske građe jedno je od najvažnijih pitanja arhivske struke. Njena važnost povezana je i sa drugim društvenim i humanističkim naukama. Od procesa vrednovanja arhivske građe u velikoj mjeri zavisi cjelokupan proces obavljanja arhivske djelatnosti, odnosno njena zaštita, upravljanje i korištenje. Ovo bitno pitanje arhivske struke u Bosni i Hercegovini, dugi niz godina pobuđuje interes arhivskih stručnjaka. Valorizacija registraturne i arhivske građe podrazumijeva jasno utvrđen sistem naučnih, stručnih i organizacionih postupaka i mjera kojim se na racionalan i funkcionalan, ali naučno utemeljen, način nastoji osigurati

maksimum važnih informacija na minimumu arhivske građe svake vrste. U stručnom i naučnom pogledu taj proces se mijenjao i dograđivao s ciljem da se sačuvaju i zaštite optimalne kulturne, naučne i pravne vrijednosti arhivske građe. U procesu vrednovanja arhivske i registraturne građe važnu ulogu imaju kriteriji i načela vrednovanja. Razvojem i unapređenjem arhivistike, sistem kriterija i načela dopunjavao se i nadograđivao, prilagođavajući se uslovima nastanka registraturne građe. Postoje neki univerzalni kriteriji i načela vrednovanja, ali i oni koji su vezani za posebnost nekog prostora – države. Većina arhivskih službi, posebno zemalja razvijenog svijeta, ovu važnu stručnu oblast uredila je, pored općih zakonskih odredaba i posebnim podzakonskim aktom (*Pravilnikom o kriterijima i načelima vrednovanja arhivske građe*) o vrednovanju registraturne građe. U Bosni i Hercegovini se razvila određena praksa vrednovanja registraturne i arhivske građe, koja ima svoje posebnosti, ali se nije uspostavio potpun sistem vrednovanja zasnovan na jasnim kriterijima i načelima. Otuda je u praksi prisutno dosta otvorenih pitanja i problema, koji u velikoj mjeri utiču na ukupnost obavljanja arhivske djelatnosti i razvoj arhivske struke. Kako se vrednovanje registraturne i arhivske građe vrši dok je građa u nastajanju, u praksi su prisutni problemi uticaja izvan arhivskih propisa na vrednovanje registraturne i arhivske građe. To dovodi do neadekvatne valorizacije, koja u velikoj mjeri usložnjava ukupan proces obavljanja arhivske djelatnosti i prijeti da se uništi važna arhivska građa.

2. KRITERIJI I NAČELA VREDNOVANJA REGISTRATURNE I ARHIVSKE GRAĐE

Vrednovanje registraturne i arhivske građe jedan je od najvažnijih instrumenata njene zaštite. Ovi poslovi se manje-više po istoj metodologiji i proceduri rade u najvećem broju arhivskih službi, a predstavljaju stručni zadatak arhivskih stručnjaka u saradnji sa stručnjacima iz drugih oblasti. Ono što je važno u samom postupku vrednovanja jeste da treba biti zasnovan na stručno utemeljenim i objektivnim načelima i kriterijima. U ovisnosti od provedenog procesa vrednovanja u velikoj mjeri zavisi i predstava o prošlosti, a nakon što se arhivska građa kao historijski izvor koristi u procesu njene rekonstrukcije.¹ U optimalnim uslovima kod procesa vrednovanja registraturne i arhivske građe od velike važnosti je stvaranje pravne pretpostavke za vrednovanje. Stoga su u odredbama osnovnih zakona o arhivskoj djelatnosti utvrđene polazne pravne i stručne

¹ Vladimir Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja: profesionalni i politički aspekti*, (dalje: V. Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja*), Arhivski vjesnik 42, Zagreb 1999, 54.

osnove vrednovanja, a u podzakonskim i provedbenim aktima detaljnije su razrađene. Na takvoj praksi razvijao se i egzistirao proces vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini i zemljama okruženja.

Kao polazna osnova vrednovanja arhivske građe uzimala su se stručna stajališta eminentnih arhivskih stručnjaka, a koja su se primjenjivala u zemljama okruženja i u Bosni i Hercegovini. Ona su imala svoj razvojni put i pratila su ukupan razvoj arhivistike. U Hrvatskoj, kao i u ostalim državama negadašnje Jugoslavije, prva stručna stajališta na tom planu dao je dr Ivan Beuc u arhivističkom udžbeniku „Arhivistika”,² koji u poglavlju *Ekspertiza vrijednosti arhivske građe koja se čuva u arhivskim ustanovama* zastupa stajalište o praktičnoj i historijskoj vrijednosti arhivske građe do koje se dolazi primjenom slijedećih kriterijuma vrednovanja: **funkcije tvorca fonda, vrste i karaktera građe, obima i stanja sačuvanosti, specifičnosti vremena društvenih promjena i specifičnosti po teritoriju.**

Prema prvom kriteriju vrijednost građe zavisi od značaja **funkcije tvorca** čijom djelatnošću nastaje, a funkcija tvorca, utvrđuje nekoliko bitnih karakteristika, poput: *pripadnost određene oblasti društvenog života, položaj u organizacionoj strukturi te oblasti, zadaci i nadležnosti koje proističu iz te pripadnosti i položaj u predmetnom i teritorijalnom pogledu.*³

Drugi kriterij koji ističe Beuc jeste **vrsta i karakter građe**, i on se se može podijeliti na:

- a) građa koja odražava bitne elemente u izvršavanju zadataka tvorca registrature, odnosno njegovog strukturalnog dijela (odredbe, statuti, okružnice, zaključci, planovi, godišnji izvještaji, pregledi, statistike, korespondencija o važnim pitanjima i dr);
- b) građa koja odražava provođenje pojedinačnih zadataka tvorca registrature, odnosno jednog njegovog strukturalnog dijela (nalozi, kratkoročni izvještaji, obavještenja, zabilješke i izvještaji o operativnoj djelatnosti, knjigovodstvena građa, statistički materijali).

Oblik i stanje sačuvanosti arhivske građe, kao kriterij po dr Bevcu je važan, pri čemu posebnu vrijednost imaju originalni dokumenti. Tako da u procesu vrednovanja arhivske građe, po ovom načelu, treba uzeti u obzir slijedeće: nepotpunost, odnosno necjelovitost arhivske građe, sačuvanost

² Ivan Beuc, *Arhivistika*, (dalje: I. Beuc, *Arhivistika*). Predavanje Dr Ivana Beuca na arhivističkom tečaju u Zagrebu 1968. godine, Izdanje Arhiva Hrvatske, Zagreb 1968.

³ I. Beuc, *Arhivistika*, 86

jedne građe na više mjesta unutar jednog tvorca registrature, kao i koncentracija građe.⁴

Specifičnost građe po vremenu društvenih promjena, kao kriterij, označava da građa iz određenog vremenskog perioda u kojima su se odigrali značajni historijski događaji (ratovi i sl.), ima veću vrijednost, nego građa nastala izvan ovakvih društvenih promjena.⁵

Specifičnost građe po osnovu teritorija kao kriterij, podrazumijeva da građa ima veću historijsku vrijednost ako je nastala na određenoj teritoriji, koja se odlikuje po određenoj ekonomskoj strukturi, po aktivnostima oružanih sukoba na određenoj teritoriji i slično.⁶ Ovo su bili važni kriteriji i načela korištena u početnoj fazi razvitka politike vrednovanja registrature i arhivske građe u zemljama okruženja, kao i u Bosni i Hercegovini.

Zbog važnosti i osjetljivosti ovog pitanja ono se dalje razvijalo, prateći ukupan razvoj arhivistike. Značajan doprinos na tom planu dao je hrvatski arhivist Bernard Stuli.⁷ Njegova stručna stajališta uzeta su kao opće prihvatljiva na prostoru tadašnje zajedničke države, pa su tako našla primjenu i u bosanskohercegovačkoj arhivskoj praksi. On je utvrdio šest prepoznatljivih kriterija vrednovanja registrature i arhivske građe, i to:

- stvaralac arhivske građe
- vrijeme i mjesto nastanka arhivske građe
- stupanj sačuvanosti i sadržajna fizionomija
- unikatnost i autentičnost,
- reprezentativnost, i
- posebne vrijednosti.⁸

Prvi kriterij koji se odnosi na **stvaraoca arhivske građe** manje se tiče vrednovanja stvaraoaca, a više vrednovanja registrature i arhivske građe koju stvara. Međutim, u okvirnom pogledu ovdje se kao važna činjenica uzima mjesto i uloga stvaraoaca u društvu u zajednici. Ovaj kriterij vrednovanja registrature i arhivske građe u bosanskohercegovačkoj arhivskoj praksi vezan je postupak kategorizacije stvaralaca, koji su podijeljeni po

⁴ I. Beuc, *Arhivistika*, 83.

⁵ I. Beuc, *Arhivistika*, 84.

⁶ I. Beuc, *Arhivistika*, 84.

⁷ Bernard Stuli, *O valorizaciji i kategorizaciji arhivske građe*, (dalje: B. Stuli, *O valorizaciji*), Arhivski vjesnik, Zagreb, sv. XIII, 1970.

⁸ B. Stuli, *O valorizaciji*, 467.

značaju u nekoliko kategorija, a najčešće su to tri kateorije.⁹ Postupak kategorizacije stvaralaca i imalaca povezan je s kriterijuma valorizacije arhivske građe, posebno sa kriterijumom društveni značaj i uloga tvorca fonda. U Bosni i Hercegovini danas nemamo jedinstveno utvrđenu kategorizaciju stvaralaca i imaoca registraturne građe. Tako da svaki arhiv na području svoje nadležnosti vrši kategorizaciju stvaralaca i imalaca. U procesu vrednovanja, koji se sastoji u donošenju liste kategorija, ipak se vrši vrednovanje prvenstveno registraturne i arhivske građe, pri čemu se prilikom vrednovanja vodi računa o registraturnoj i arhivskoj građi koja nastaje radom određenog stvaraoca, a potom njegovog značaja, nadležnosti i uloge u određenom segmentu društvenog života na nekom području.¹⁰ Praksa potvrđuje da se u procesu vrednovanja uzimala u obzir vrijednost sadržaja gradiva i funkcija stvaraoca arhivske i registraturne građe.

Vrijeme i mjetto nastanka kao kriterij vrednovanja po Stuliju smatra se veoma značajnim. Njime se određuje granična godina do koje je sva građa trajnog značaja, zatim određen duži ili kraći period od velikog, odnosno posebnog značaja za historiju i razvoj nekog naroda, jedne države, kao i neka posebna godina u kojoj se odigrao značajan historijski događaj, koji je bitno uticao na dalji historijski razvoj jedne zemlje ili naroda.¹¹ **Stepen sačuvanosti kao kriterij** vrednovanja sadržan je u činjenici stepena očuvanosti arhivskog fonda. Ukoliko je fond necjelovit, drugorazredna dokumenta iz tog fonda dobijaju na značaju i postaju arhivska građa.¹² **Kriterij sadržajne fizionomije** je, u stvari, kriterij sadržaja građe. Smatra se jednim od najvažnijih faktora valorizacije, koji podrazumijeva izuzetno brižljiv studijsko-analitički postupak. **Unikatnost i autentičnost** arhivske građe bitno je obilježje građe pa se uzima kao važan kriterij vrednovanja po Stuliju. **Reprezentativnost** kao kriterij očituje se u kojoj mjeri data arhivska građa sadrži potpune podatke. Neophodno je pokazati koliko određena

⁹ U provođenju procesa vrednovanja arhivske i registraturne građe bitna je kategorizacija stvaralaca i imalaca. Njihova kategorizacija uzima se prije svega sa stanovišta njihove uloge i značaja u društvu, djelatnosti i funkcije koju imaju. Na osnovu toga stvara se značajna ili manje značajna arhivska građa. Shodno tome u praksi se stvaraoci i imaoci registraturne građe razvrstani u tri osnovne grupe, i to: I kategorija stvaraoci i imaoci od posebnog društvenog interesa, čija se arhivska građa, po pravilu preuzima u arhiv; II kategoriji pripadaju stvaraoci i imaoci čija se arhivska građa djelimično preuzima u arhiv; i III kategoriji pripadaju oni stvaraoci i imaoci čija se arhivska građa ne preuzima u arhiv, jer obavljaju djelatnost od sporednog značaja.

¹⁰ Darko Rubčić, Ivana Prgin, *Vrednovanje stvaratelja javnoga arhivskog gradiva*, Arhivska praksa 10, Tuzla 2007, 17.

¹¹ B. Stuli, *O valorizaciji i kategorizaciji arhivske građe*, 477.

¹² B. Stuli, *O valorizaciji i kategorizaciji arhivske građe*, 478.

građa odražava mnogostrukost i sveukupnost životnih veza i zbivanja unutar regija. Pod **posebnim vrijednostima** arhivske građe Stuli podrazumijeva umjetničke i druge kulturno-prosvjetne vrijednosti, poput iliminiranih rukopisa, crteža i drugih umjetničkih izraza.¹³

Arhivistika kao nauka je dinamična i podložna dogradnji određenih normi i pravila, što je rezultat uticaja brojnih faktora. Sve veći obim stvorenih informacija, te razvoj informacijskih tehnologija, otvorio je nekoliko bitnih pitanja za arhivsku struku. Bitno pitanje odnosi se na vezu ili ovisnost između procesa valorizacije arhivske građe i njenog preuzimanja. Ovom problematikom bavilo se nekoliko arhivskih stručnjaka, a značajna stručna promišljanja i stajališta na tom planu dao je dr Josip Kolanović, koji je iznio nekoliko jasnih stavova vezanih za vrednovanje registraturne i arhivske građe gdje, između ostalog, ističe slijedeće:

- neophodno je provoditi politiku preuzimanja arhivskog gradiva u arhive, koja će odgovarati kriterijumima vrednovanja sveukupnog gradiva. U tom pogledu, nužno je da svaki arhiv izradi kategorizaciju stvaratelja sa obrazloženjem njihove funkcije, djelatnosti i značaja, kako je to predviđeno u *Upustvu o vrednovanju registraturske građe*.
- rad na izradi resorskih lista za pojedina područja, koje je neophodno da prihvati nadležni arhiv.
- vrednovanje arhivskog gradiva ne može se provoditi bez stručnjaka koj rade u registraturama, što postavlja zahtjev da svaka značajnija registratura treba imati školovanog arhivara koji može odgovoriti zahtjevima savremene arhivske prakse.¹⁴

Navedena stajališta dr Kolanovića našla su značajnu primjenu u arhivskoj praksi. Na osnovu njih, te iskustava i arhivske prakse, dr Kolanović je isticao pet načela vrednovanja, koja se sadržinski odnose na: *povezanost vrednovanja i odabiranja arhivske građe sa njenim preuzimanjem u arhive, funkcionalna analiza i kategorizacija stvaralaca, informacijska vrijednost zapisa, te da se dokumenti vrednuju na nivou određenih skupina a ne pojedinačno*.¹⁵

Veliki doprinos stručnom i naučnom sagledavanju pitanja vrednovanja registraturne i arhivske građe dao je slovenački arhivist dr Vladimir

¹³ B. Stuli, *O valorizacija i kategorizacija arhivske građe*, 479.

¹⁴ Josip Kolanović, *Vrednovanje arhivskog gradiva u teoriji i praksi*, Arhivski vjesnik 38, Zagreb 1995, 20.

¹⁵ Mile Bakić, *Valorizacija arhivske građe*, Cetinje 2014, 193.

Žumer,¹⁶ koji se dugi niz godina veoma temeljito i uspješno bavio ovom problematikom, dajući značajan doprinos izučavanju vrednovanja registraturne i arhivske građe. U tom pogledu dr Žumer je istakao slijedeća načela:

- **potrebe historiografije, drugih znanosti i kulture**, uzevši u obzir i arhivsko gradivo koje se najčešće koristi za te namjene;
- **značenje sadržaja gradiva**, koje se utvrđuje direktnom analizom dokumenata ili tzv. funkcionalnom analizom gradiva pojedinih stvaratelja.

S obzirom na sadržaj razlikujemo:

- a) *gradivo s dokazom vrijednosti* (opći, osnovni dokumenti, glavni dokumenti o vlasništvu) i
 - b) *gradivo s obavijesnom vrijednosti* (popretni, pomoćni, pojedinačni, operativni dokumenti, osobne stvari, dokumenti koji se odnose na osobe, mjesta, stvari događaje i pojave);
- **specifičnost događaja i pojava** za koje je potrebno sačuvati više gradiva ili gradiva u cjelini;
 - **vrijeme nastanka dokumenta i granični datum**;
 - **specifičnost mjesta ili regije**, na koje se gradivo odnosi ili gdje je gradivo nastalo;
 - **značaj javnopravne osobe** koja stvara gradivo, s obzirom na njene funkcije, sposobnosti, predmet poslovanja, aktivnosti, pripojenja, veličinu i dr;
 - **tijela koja donose odluku**;
 - **značaj stvaratelja gradiva**;
 - **izvornost dokumenta** i njihovo ponavljanje u svrhu identifikacije u multipliciranom gradivu onog gradiva koje najbolje odražava sadržaj;
 - **autentičnost podataka** i informacija i njihovo ponavljanje, kako bi se osigurala optimalna zaštita izvornih pisanih podataka i informacija o prirodi, stvarima, mjestima, događajima, pojavama i osobama;
 - **zadovoljavajuća zastupljenost masovnog gradiva jednake vrijednosti** na temelju reprezentativnog izbora, s obzirom na vrstu gradiva, vremensko razdoblje ili na temelju statističke metode;
 - **sačuvanost i količine nastalog gradiva**;
 - **unutarnje i vanjske karakteristike** gradiva, kao što su jezik, umjetnička vrijednost ili vrsta zapisa.¹⁷

¹⁶ Vladimir Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja*: profesionalni i politički aspekti, *Arhivski vjesnik* 42, Zagreb 1999, 72.

¹⁷ V. Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja*, 74.

Navedena načela u velikoj mjeri našla su primjenu u praktičnom procesu vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini i zemljama okruženja. Na ovaj način, dr Žumer je dao veliki doprinos razvoju ovog važnog segmenta arhivske teorije i prakse. Vrednovanjem registraturne i arhivske građe bavili su se i drugi arhivski stručnjaci čija stajališta također uvažavamo, ali zbog ograničenosti prostora ona nisu bila predmet ove analize.

3. POSTUPAK VREDNOVANJA REGISTRATURNE I ARHIVSKE GRAĐE

Postupak vrednovanje arhivske i registraturne građe podrazumijeva uspostavljen sistem u kojem se, putem stručne ekspertize i analize sadržaja, određuje značaj svakoga akta (svake vrste dokumenta) koji nastaje kod stvaraoca. Cilj je utvrditi (aktima) vrijednost arhivske građe ili registraturnog materijala. Na taj način pokušava se, na minimumu nosača, obezbijediti optimum značajnih informacija. Kako se radi o važnom stručnom, osjetljivom i suptilnom poslu u svim fazama trebalo bi da su uključeni arhivski stručnjaci, najbolji poznavaoци ove problematike (trebaju biti profesionalni i potpuno neovisni). U samom procesu vrednovanja neophodno je dati odgovor na nekoliko važnih pitanja, a prije svih:

- na svrhu i cilj vrednovanja
- na metodologiju vrednovanja
- na metodologiju odabiranja arhivske građe,
- na formalan postupak vrednovanja i odabiranja arhivske građe,
- na konkretne osnove i pomagala za vrednovanje i odabiranje arhivske građe (načela, pravila, kriteriji, liste, popisi građe za preuzimanje i sl.).¹⁸

U samom procesu vrednovanja neophodno je ispoštovati određene postavke, koje su rezultat iskustva u procesu vrednovanja i danas predstavljaju dio historijskog razvoja teorije i prakse vrednovanja. Značajan broj arhivskih stručnjaka smatra da je vrednovanje arhivske građe povezano s politikom preuzimanja arhivske građe. Prioritet preuzimanja vezan je za kategorizaciju stvaralaca i imalaca arhivske građe, mada je predmet vrednovanja arhivska građa. Međutim, ne može se zanemariti kategorizacija stvaratelja, jer je to, u stvari, jedan od temeljnih izvora u vrednovanju arhivske građe. Historijski ustroj stvaraoca i njihova funkcionalna analiza također su važan preduvjet vrednovanja građe. Na svakoj razini neophodno

¹⁸ Azem Kožar, *Arhivistika u teoriji i praksi*, knjiga 2, Tuzla 2005, 184.

je razraditi kategorizaciju stvaraoca. Ta analiza treba da obuhvati funkciju, nadležnost i djelatnost pojedinih stvaralaca, uključujući i hijerarhijsku povezanost. Takva analiza treba dati prikaz značenja gradiva koje nastaje djelovanjem pojedinih stvaralaca. Poznavanjem stvaraoca, stvara se opća slika o vrijednosti i važnosti arhivske građe koja nastaje njihovim djelovanjem. Neki arhivski stručnjaci – teoretičari poseban značaj daju informacijskoj vrijednosti zapisa o osobama, događajima i mjestu. Iz tih razloga, jedna od faza vrednovanja je ocjena vrijednosti zapisa, odnosno, njihova unikatnost, oblik s obzirom na koncentraciju informacija i njihovu dostupnost i značenje informacije. U procesu vrednovanja arhivske građe uopće ne je prihvaćeno načelo da se ne može vrednovati dokument po dokument, već se vrednovanje sprovodi na nivou određene skupine dokumenata (vrste dokumenata), koja se utvrđuje klasifikacijom ili drugom oznakom. Konačno, kao rezultat svih analiza, od stvaraoca do skupine dokumenata – spisa, treba da bude popis svih vrsta registraturne građe koja nastaje u radu stvaraoca ili se po bilo kojem osnovu nalazi u njegovom posjedu.¹⁹

Nakon što su utvrđeni kriteriji i načela vrednovanja, pitanje samog postupka valorizacije registraturne i arhivske građe bitan je segment ukupne valorizacije. Praktični postupak provodi se timski – komisijski. To je osjetljiv i složen posao, u kojem trebaju biti uključeni najbolji poznavaoči građe kod samog stvaraoca, odnosno oni koji su upoznati sa organizacionom strukturom stvaraoca, te vrijednostima građe koja se stvara. Pravne osnove za provođenje postupka daje *Zakon o arhivskoj djelatnosti*, a provođenje postupka valorizacije bliže se uređuje podzakonskim i provedbenim aktima (*Pravilnik o kriterijima i načelima vrednovanja i Pravilnik o odabiranju arhivske građe*). Ukoliko nisu donijeti podzakonski i provedbeni akti, kao što je to slučaj sa Bosnom i Hercegovinom, onda se primjenjuju iskustva zemalja u regionu. Taj postupak ima svoju proceduru, koja se sastoji od provedbene analize svih vrsta registraturne građe, a na osnovu utvrđenih kriterija i načela. Početna faza odnosi se na vrednovanje institucionalne strukture stvaraoca. Druga faza podrazumijeva konkretno utvrđivanje vrijednosti skupina arhivske i registraturne građe, a na osnovu utvrđenih načela i kriterija vrednovanja utvrđuje se njen status, odnosno da li na osnovu sadržaja, tvorca fonda i dr. predstavlja važnost za kulturu, nauku i druge potrebe države i društva. Na osnovu takve analize daje se rok čuvanja svakoj vrsti registraturne građe ponaosob.

U krajnjoj instanci postupka, predviđena je izrada i davanje saglasnosti nadležnog arhiva na primjenu Liste kategorija. To znači da arhivski stručnjaci, nakon analize, utvrđuju validnost predloženih rokova čuvanja.

¹⁹ J. Kolanović, *Vrednovanje arhivskog gradiva*, 14.

To je dobro, ali po našem mišljenju, nije prihvatljivo to što su arhivski stručnjaci uključeni tek u završnoj fazi vrednovanja. Daleko bi efikasniji i učinkovitiji proces vrednovanja bio, kada bi se arhivski stručnjacu uključili u početnoj fazi vrednovanja, kod samih stvaraoca i imalaca. No, mišljenja smo da je i na ovaj način uspostavljen mehanizam kontrole vrednovanja, jer stručna komisija nadležnog arhiva ima mogućnost vraćanja Liste kategorija ili dijelova na doradu, ukoliko se ne složi s datim prijedlogom vrednovanja arhivske i registraturne građe.

4. PROBELMATIKA VREDNOVANJA ARHIVSKE GRAĐE U BOSNI I HERCEGOVINI

U Bosni i Hercegovini različitim aspektima vrednovanja arhivske građe arhivski radnici se bave od ranih 60-ih godina XX stoljeća. Arhivska struka je shvatila značaj vrednovanja registraturne građe, ali nije uspjela u potpunosti uobličiti teorijski i pragmatični aspekt ovog pitanja.²⁰ U bosanskohercegovačkoj arhivskoj teoriji i praksi nije izgrađivan jedinstven sistem vrednovanja registraturne i arhivske građe, već su se koristila iskustva arhivskih službi zemalja okruženja, pri čemu su se poštovala navedena stručna stajališta po pitanju vrednovanja registraturne i arhivske građe. Sa stručnog aspekata, u procesu vrednovanja registraturne i arhivske građe, u arhivskoj struci Bosne i Hercegovine, kao polazne osnove uzima se izrada tzv. orijentacionih lista kategorija sa rokovima čuvanja.²¹ Ono što je nedostajalo arhivskoj struci u ovoj oblasti jeste bliže pravno i stručno uobličenje oblasti vrednovanja registraturne i arhivske građe putem donošenja *Pravilnika o utvrđivanju kriterija i načela vrednovanja registraturne i arhivske građe*. Nešto značajniji iskorak na planu vrednovanja registraturne i arhivske građe učinjen je tretiranjem ove problematike u zakonima o arhivskoj djelatnosti donesenim nakon Dejtonskog sporazuma, gdje su date opće stručne i pravne pretpostavke za provođenje procesa vrednovanja. Takve odredbe date su i u *Zakonu o arhivskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona*.²² Međutim, na području Tuzlanskog kantona, najznačajnije pravne i stručne pretpostavke na planu vrednovanja registraturne i arhivske građe stvorene

²⁰ Azem Kožar, *Osobnosti vrednovanja registraturne građe Bosne i Hercegovine*, (dalje: A. Kožar, *Osobnosti vrednovanja*), Arhivska praksa 8, Tuzla 2005, 14.

²¹ *Kancelarijsko poslovanje u svijetlu arhivskih propisa* (Priručnik), Sarajevo 1976, 61–97.

²² Službene novine TK, 15/2000, 13/2011. U članu 12 i 13 *Zakona* navedeno je da imalac i stvaralac registraturne građe – utvrđuje Listu kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja na koju daje saglasnost Arhiv TK, vrši godišnje odabiranje arhivske građe iz registraturne građe prema Listi kategorija sa rokovima čuvanja, uz odobrenje Arhiva TK, te vrši odabiranje arhivske građe prema uputima i uz odobrenje Arhiva TK.

su donošenjem *Pravilnika o odabiranju arhivske građe iz registraturnog materijala*.²³ Čl. 13. ovog *Pravilnika* decidno su navedeni kriteriji za trajno čuvanje arhivske građe, a to su:

- a) **sadržaj vrijednosti dokumenta** (mjesto, položaj i društveni uticaj građe u društveno- političkom sistemu, status i nadležnost stvaraoca građe, položaj i mjesto stvaraoca građe u hijerarhijskoj i društveno-političkoj strukturi, nadležnost-funkcija i zadaci stvaraoca građe, stepen značenja novih podataka i informacija u dokumentima, hronološka i faktografska vrijednost dokumenta, značaj podataka o istaknutim društvenim i političkim ličnostima;
- b) **historijsko-društvene okolnostima i uslovi nastanka dokumenta** (stepen sačuvanosti građe, specifičnost historijskih uslova pod kojima su nastali dokumenti); i
- c) **vanjska obilježja dokumenata** (autentičnost dokumenta, vrsta dokumenta, originalnost, potpunost vanjskih obilježja, rukopisna vrijednost, jezik i pismo, materijal i forma dokumenta, tekst i idejno umjetnički simboli štambilja i pečata na dokumentima).

Donošenjem navedinih propisa značajno je uobličen sistem i procedura vrednovanja registraturne građe na području nadležnosti Arhiva TK. Proces vrednovanja registraturne i arhivske građe imao je svoju ustaljenu formu. Stručni organ Arhiva TK²⁴ te posebna Komisija za vrednovanje arhivske građe²⁵ prate ovaj proces – redovno komuciraju i daju stručne smjernice i uputstva, kao i stručnu saglasnost na primjenu Liste kategorija sa rokovima čuvanja. Najveći broj registratura na području nadležnosti Arhiva TK donio je, shodno zakonskim obavezama, Listu kategorija sa rokovima čuvanja, te u skladu s tim vrši redovno godišnje odabiranje arhivske građe.²⁶ Ovo je bio važan pomak na planu vrednovanja i zaštite arhivske građe, kojim su stvorene važne pravne i stručne pretpostvake u cilju izgradnje jasne metodologije vrednovanja registraturne i arhivske građe,

²³ Službene novine TK, br. 16/2009.

²⁴ U posljednjih dvadesetak godina o svim stručnim pitanjima u Arhivu TK raspravlja Stručno vijeće koje, između ostalog, raspravlja i o pitanjima vrednovanja registraturne i arhivske građe i donošenja Liste kategorija sa rokovima čuvanja.

²⁵ Kako bi se postupak vrednovanja registraturne i arhivske građe u potpunosti stavio pod stručnu kontrolu, pri Arhivu TK je formirana Komisija za praćenje vrednovanja i pregled Lista kategorija sa rokovima čuvanja stvaraoca.

²⁶ Na osnovu evidencija Arhiva TK zaključno sa 2014. godinom, više od 85% registratura u nadležnosti Arhiva TK donijelo je Listu kategorija sa rokovima čuvanja, a oko 80% registratura prve i druge kategorije vrši redovno godišnje odabiranje arhivske građe i izlučivanje bezvrijednog registraturnog materijala.

zasnovane na utvrđenim načelima i kriterijima. Ono što na tom planu čini određene prepreke jesu neke posebnosti koje su vezane za ukupno stanje u oblasti arhivske struke u Bosni i Hercegovine, a rezultat su uticaja brojnih društveno-političkih i privrednih procesa, kojima je bilo opterećeno bosanskohercegovačko društvo u prošlosti. Otuda proizilaze, u bosanskohercegovačkoj arhivskoj praksi, brojne posebnosti koje su vezane za vrednovanje registraturne građe, mada se u praksi najčešće primjenjuju načela i kriteriji vrednovanja koja se koriste u zemljama okruženja. Može se reći da je praksa vrednovanja registraturne i arhivske građe u dobroj mjeri kompatibilna s praksom zemalja okruženja, s tim što bosanskohercegovačka arhivska praksa ima nekih svojih specifičnosti.

Usljed navedenih specifičnosti i posebnosti u bosanskohercegovačkoj arhivskoj praksi u procesu vrednovanja građe, posebna pažnja poklanjala se slijedećim načelima: **specifičnost događaja i pojava**, za koje je potrebno sačuvati više gradiva i gradiva u cjelini, zatim **sačuvanost i količina nastalog gradiva, vrsta zapisa i unutarne i vanjske karakteristike gradiva**, kao što su jezik, umjetnička vrijednost ili vrsta zapisa.²⁷ Bosna i Hercegovina, kao i druge zemlje, ima svoje historijske specifičnosti vezane za brojne događaje i procese s kojima je država suočavala kroz historijske periode. Značajan je broj takvih perioda, poput: Velike istočne krize (Bosanskohercegovačkog ustanka 1875–1878), Prvog svjetskog rata (1914–1918), Drugog svjetskog rata (1941–1945), ratnih događaja (1992–1995) i drugi važnih događaja. Usljed saznanja o posebnoj vrijednosti registraturne građe nastale u navedenim vremenskim periodima, u arhivskom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, koje je bilo na snazi do 1992. godine bila je donesena odredba (da se registraturna građa nastala prije 15. 5. 1945. godina) obavezno preuzima u arhive. Međutim, u praksi se ova odredba primjenjivala selektivno, što potvrđuje i činjenica da je jako mali broj arhivskih fondova iz navedenih perioda preuzet u arhivima. Dio koji se zadržao u registraturama do 1992. godine, u značajnoj mjeri stradao je sa ostalom registraturnom građom u ratnim okolnostima 1992–1995. godine. U novom arhivskom zakonodavstvu, nastalom nakon Dejtonskog sporazuma (u nekim arhivskim propisima), utvrđeno je da se registraturna građa nastala prije 15. 5. 1945. godine, kao i u vremenu od 1992. do 1995. godine, odabire i izlučuje isključivo u arhivu.²⁸

²⁷ A. Kožar, *Osobnosti vrednovanja*, 17.

²⁸ Čl. 13. *Zakona o arhivskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona* (Službene novine TK, br. 15/2000, 13/2011), utvrđeno je da se iz registraturne građe nastale prije 15. 5. 1945. godine, kao i u periodu od 1992. do 1995. godine izlučivanje vrši u Arhivu, odnosno uz neposredno učešće Arhiva u svim fazama posla, a članom 74. *Zakona*, da je u roku od godinu dana stupanja na snagu ovog *Zakona*, Arhiv dužan preuzeti arhivsku građu

U bosanskohercegovačkoj praksi, kao važno načelo u vrednovanju registraturne i arhivske građe uzima se i **vrsta zapisa – informacija**. Tehnološki razvoj uslovio je nastanak informacija na različitim nosačima. U novije vrijeme sve više informacija nastaje u elektronskoj formi. Navedene informacije zahtjevne su za rukovanje i čuvanje a neophodno je da se adekvatno vrednuju. U suštini vrednovanje ovih vrsta zapisa svodi se na opće kriterije, a sve u skladu sa osnovnom funkcijom vrednovanja, samo što se tehnološki pristup u realizaciji tog cilja bitno razlikuje u odnosu na građu na klasičnim nosačima informacija.²⁹ U Bosni i Hercegovini nije uspostavljena posebna procedura i metodologija vrednovanja ovih zapisa. Uglavnom se primjenjuje metodologija vrednovanja kao kod klasičnih informacija ili se ove informacije uopće ne vrednuju. Usljed neadekvatnog ophođenja sa ovim informacijama, kao i neadekvatnog vrednovanja sudbina ove vrste građe neizvesna je. Ovo više i zbog činjenica, što je veoma mali broj stvaralaca uspostavio sistem neophodnih mjera prenosa (migriranja) informacija sa starih na nove nosače, kao i drugih mjera tehnično-tehnološke zaštite ovih informacija. Na taj način, stvorene su pretpostavke da značajan dio građe nestane.

Jedna od specifičnosti vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini vezana je za njeno **stradanje usljed različitih okolnosti** (ratnih stradanja, stradanja usljed prirodnih nepogoda, ljudskog nemara i sl.). Prema nekim istraživanjima u toku rata 1992–1995. stradalo je ili oštećeno oko 81.000 m dužnih arhivske građe u posjedu registratura i oko 400.000 m dužnih registraturnog materijala, što iznosi oko 50% ukupnih količina registraturne građe koja se našala van arhiva.³⁰ Navedene činjenice vezane za stradanje ogromnih količina registraturne građe iziskuju dodatnu opreznost, profesionalnost i znanje kod provođenja postupka vrednovanja registraturne građe u registraturama, čija je građa stradala. Stradanje je imalo određenih posljedica na planu vrednovanja i zaštite registraturne i arhivske građe. To je imalo za ishod da su se godinama preuzimali u arhivima necjeloviti arhivski fondovi. U procesu vrednovanja registraturne građe ovih fondova, uglavnom su se prihvatila ista načela i kriteriji kao i za cjelovite fondove. Na taj način, uticalo se na reduciranost arhivskih fondova. Naime, kod necjelovitih i nedostatnih arhivskih fondova, nisu se mogla primjenjivati ustaljena načela i kriteriji vrednovanja.

ugašenih ratnih tijela i organa sa područja Kantona iz perioda 1992–1995. godine, s tim što ovu registraturnu građu ne biraju imalci i stvaraliaci.

²⁹ Jozo Ivanović, *Vrednovanje elektronskih zapisa*, Arhivski vjesnik 41, Zagreb 1998, 14.

³⁰ Azem Kožar, *Ratno stradanje arhivske građe Bosne i Hercegovine*, Sodobni arhivi 98, Maribor 1999, 283.

Vrednovanje stradalih fondova registraturne građe treba provoditi s dodatnim oprezom, pažnjom i znanjem. Proces vrednovanja građe podrazumijeva znavljanje stradalih fondova, te nakon toga vrednovanje građe istih. U procesu vrednovanja ove vrste registraturne i arhivske građe neophodno je znati ukupno stanje očuvanosti fonda – da se tačno ima uvid o vrsti registraturne građe i stepenu očuvanosti arhivskog fonda. U zavisnosti od stepena očuvanosti, treba pristupiti i vrednovanju registraturne građe. Ovo iz razloga, što se pojedinačnim vrednovanjem dokumenata može u određenoj mjeri nadomjestiti stradanje registraturne građe ovih fondova, a na način da se da veća vrijednost određenim vrstama registraturne građe, koja bi mogla poslužiti za validnu rekonstrukciju stradale arhivske građe i na taj način bi se mogla dobiti validna kumulativna informacija.³¹ Osim u procesu vrednovanja registraturne građe stradalih fondova, kod stradalih arhivskih fondova neophodan je dodatni oprez i stručno znanje i u postupku odabiranja arhivske građe. U ovom procesu ne može se primijeniti ustaljena metodologija odabiranja i izlučivanja, već treba uzeti u obzir stanje fondova, odnosno njihova cjelovitost, ukoliko hoćemo sačuvati postojeći optimum vrijednih informacija – arhivske građe.

Dodatne poteškoće u procesu vrednovanja registraturne i arhivske građe stvaraju propisi koji se donose u određenim oblastima, u kojima se određenim odredbama direktno utvrđuje vrijednost registraturne građe. Prilikom donošenja navedenih propisa ne konsultuje se arhivska struka, što proizvodi brojne probleme. Značajan je broj propisa kojima se na ovakav način vrednuje registraturna građa. Ovdje je riječ o čitavom spektru propisa: iz oblasti finansija, računovodstva, uprave, obrazovanja, zdravstva i drugih oblasti. To je štetno po arhivsku struku, jer zadire u njen domen na nestručan i nefunkcionalan način. Najbolji primjer neadekvatnog vrednovanja registraturne građe jesu odredbe *Zakona o evidencijama u oblasti zdravstva na području Federacije Bosne i Hercegovine*.³² U navedenom propisu je niz nelogičnosti vezanih za postupak određivanja vrijednosti određenoj vrsti registraturne građe. Tako je u čl. 47. navedenog *Zakona* historija bolesti utvrđena kao osnovna medicinska dokumentacija koja se vodi u svim zdravstvenim ustanovam. U historiji bolesti obavezno se evidentiraju podaci o bolesti, početku i uzroku bolesti, načinu trajanja i ishodu liječenja

³¹ Navedeni postupak vrednovanja registraturne građe podrazumijeva davanje veće vrijednosti određenoj registraturnoj građi. Tako npr., ako su stradali godišnji završni računi, godišnji kumulativni izvještaji o radu i djelovanju stvaraoca, ili neka druga dokumentacija iz određenog predmeta, oni se u dobroj mjeri mogu nadomjestiti periodičnim izvještajima i drugim dokumentima, ukoliko su sačuvani. Iz tog razloga bilo bi poželjno ovu registraturnu građu u procesu vrednovanja označiti većom vrijednošću od stvarne.

³² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 37/2012.

pacijenta. To su važni podaci na osnovu kojih se historija bolesti u svim ranijim vrednovanjima označavala kao arhivska građa, koja kao dokument sadrži sve važnosti obuhvaćene kriterijima i načelima vrednovanja. Međutim, u čl. 64. navedenog *Zakona* historija bolesti označena je kao registarturni materijal sa rokom čuvanja od 10 godina.³³ Navedene odredbe *Zakona* u praksi se prihvataju previše bukvalno i nestručno, ne poštuju se pri tome postojeće stručne norme i kriteriji vrednovanja registarturne i arhivske građe. To u određenoj mjeri dovodi do problema i dodatnih obaveza za arhiv. Na određen način takav odnos utiče na kredibilitet arhiva stručne ustanove nadležne za arhivsku djelatnost. U konkretnom slučaju, Arhiv TK je u više navrata ukazao predstavnicima zdravstvenih ustanova na području TK da se moraju poštovati načela i kriteriji arhivske struke, te iz tog razloga nije mogao dati saglasnost na Listu kategorija UKC Tuzla.³⁴ No, i pored toga, došlo je do određenog oglašivanja prema stavovima struke, tako da se još uvijek vode polemike i postoje dileme kod stvaraoaca (UKC Tuzla) u vezi s tim, pa čak se i vrše određeni pritisci na struku, kao bi odustala od svojih stručnih stajališta.³⁵ U ovakvim slučajevima iznenađuju stavovi arhivskih radnika u registraturama, koji su se godinama zahvaljujući profesionalnom odnosu Arhiva TK educirali i pripremili, kako bi se osposobili za stručno vođenje arhivskih poslova u svojim registraturama. Ovakvih slučajeva, nažalost u praksi ima još, što utiče na dodatne obaveze i ukupnu funkciju arhiva u obavljanja arhivske djelatnosti.

³³ U čl. 64. *Zakona o evidencijama u oblasti zdravstva* stoji: Medicinska dokumentacija čuva se 10 godina od posljednjeg unosa podataka, osim stomatološkog kartona koji se čuva trajno i zdravstvenog kartona i historije bolesti koji se čuvaju 10 godina nakon otpuštanja pacijenta iz bolnice.

³⁴ UKC Tuzla je Arhivu TK je uputila zahtjev kako bi se dala saglasnost na dopunu Liste kategorija sa rokovima čuvanja u kojoj je došlo do promjene roka čuvanja za vrstu građe *historija bolesti*, sa trajno na 10 godina. Arhiv TK je odbio dati saglasnost uz dopis upućen UKC Tuzla br. 01-420-2/13. od 2. 10. 2013. u kojem je izvijestio UKC Tuzla: „da Komisija Arhiva TK za davanje saglasnosti na Listu kategorija nije uvažila prijedlog UKC Tuzla da se vrsta dokumentacije historija bolesti čuva 10 godina, već da ostane stari rok čuvanja trajno. Komisija Arhiva TK za donošenje ovakve odluke dala je slijedeće obrazloženje: da je nakon izvršenog uvida i analize u sadržaj vrste dokumentacije historija bolesti utvrđeno da ista ima historijske, kulturne i dokazne vrijednosti te da joj se iz navedenog razloga utvrđuje vrijednost arhivske građe, kao što je i dosada bila praksa. Na ovaj način Arhiv TK zadržava zakonsko pravo utvrđeno *Zakonom o arhivskoj djelatnosti* TK, da daje saglasnost na Listu kategorija sa rokovima čuvanja isključivo shodno kriterijama i načelima vrednovanja registarturne i arhivske građe koji se primjenjuju u praksi”...

³⁵ Ovo potvrđuje dopis UKC Tuzla br. 02-380-2/13, od 15. 11. 2013. upućen Arhivu TK u kojem se navodi da Arhiv TK nema nadležnost skraćivanja ili povećavanja rokova čuvanja određenih vrsta dokumenata koji su utvrđeni propisom iz ove oblasti.

Mišljenja smo da se, u slučajevima gdje propisima određenih oblasti nije adekvatno riješeno vrednovanje registraturne i arhivske građe, trebaju dosljedno ispoštovati kriteriji i načela vrednovanja, kao i stajališta arhivske struke. Ovo iz razloga, što su rokovi čuvanja određenim vrstama dokumenata dati u odredbama zakonodavstva određenih oblasti uglavnom dati sa aspekta važnosti operativnosti nevedenih vrsta registraturne građe, a nika-ko i sa aspekta kojim se utvrđuje kulturno-naučna i pravna vrijednost navedene registraturne građe. Nepoštivanje ustaljenih kriterija i načela vrednovanja registraturne građe dodatno utiče na dalju reduciranost arhivskog blaga u Bosni i Hercegovini, što u velikoj mjeri može imati nesagledive posljedice, ne samo po arhivsku struku, već po društvo u cjelini. Takve pojave, arhivi i arhivska struka u Bosni i Hercegovini, treba što prije suzbiti, ukoliko žele opravdati funkciju koja im je povjerena i sačuvati arhivsku građu kao nezamjenljivo pisano nasljeđe od stradanja.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Vrednovanje (valorizacija) registraturne i arhivske građe je jedno od najvažnijih stručnih pitanja u arhivskoj teoriji i praksi. U ovisnosti od postupka vrednovanja u velikoj mjeri ovisi sudbina arhivske građe. Stoga se ovom pitanju u praksi posvjećuje značajna pažnja. U Bosni i Hercegovini pitanjem vrednovanja registraturne i arhivske građe, arhivska struka bavi se nekoliko desetljeća. Polazne osnove na tom planu bile su tzv. orijentacione Liste kategorija kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja, koje su dugo važile kao stručna i pravna osnova za vrednovanje registraturne i arhivske građe. Međutim, iako je to bio značajan pomak u stručnom i organizacionom smislu, ipak time nije uspostavljen validan sistem vrednovanja, koji je podrazumijevao utvrđivanje jasnih kriterija i načela vrednovanja. Stoga se bosanskohercegovačka arhivska praksa na planu vrednovanja registraturne i arhivske građe zasnivala na iskustvima zemalja okruženja. Ta iskustva su se temeljila na postignutim stručnim i naučnim analizama i dometima eminentnih arhivskih stručnjaka, poput: dr Ivana Beuca, dr Bernarda Stulija, dr Josipa Kolanovića, dr Vladimira Žumera i dr. Oni su u svojim stručnim analizama i promišljanjima dali veliki doprinos pitanju vrednovanja građe, te utvrdili važne kriterije i načela vrednovanja. Njihova stručna stajališta išla su u smjeru isticanja važnosti slijedećih kriterija i načela vrednovanja: *potrebe historiografije, drugih znanosti i kulture, sadržaj građe, vrijeme nastanka, značaj stvaraoaca građe, sačuvanost i količina građe, izvornost dokumenta, autentičnost podataka, unutrašnja i vanjska karakteristika, reprezentivnost* i dr. Navedeni kriteriji i načela u velikoj mjeri korišteni su i u arhivskoj praksi Bosne i Hercegovine, s tim što je

bosanskohercegovačka arhivska praksa imala svoje specifičnosti, koje su prije svega vezane za društveno-političke, privredne i ukupne historijske okolnosti i uslove u kojima je nastajala arhivska građa. To je dovelo do stradanja značajnih količina arhivske građe, što je u značajnoj mjeri dodatno usložnilo proces vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini. Iz tih razloga su u bosanskohercegovačkoj arhivskoj praksi nešto više korišteni slijedeći kriteriji: *specifičnost događaja i pojava, sačuvanost i količina nastalog gradiva, vrsta zapisa i unutrašnja i vanjska karakteristika*.

Značajan pomak na planu vrednovanja registraturne i arhivske građe u Bosni i Hercegovini učinjen je donešenjem određenih zakonskih odredaba i podzakonskih akata vezanih za vrednovanje registraturne i arhivske građe. Tako je na području Tuzlanskog kantona poseban doprinos u procesu vrednovanja imao *Pravilnik o odabiranju arhivske građe*, gdje su decidno utvrđeni kriteriji vrednovanja, i to: *sadržaj vrijednosti dokumenta, historijsko-društvene okolnosti i uslovi nastanka i vanjska obilježja dokumenta*. Na ovaj način, stvorene su validne pretpostavke za uspostavu sistema vrednovanja, što je na području nadležnosti Arhiva TK dalo značajne rezultate. Međutim, dodatne poteškoće na planu vrednovanja proizilaze iz nepoštivanja zakonskih odredaba i utvrđenih kriterija i načela vrednovanja od jednog broja stvaralaca, što je rezultat neusklađenosti zakonskih odredaba određenih oblasti sa arhivskim zakonodavstvom. To u velikoj mjeri otežava proces vrednovanja, ali i negativno utiče na ukupano obavljanje arhivske djelatnosti, što prijeti nestanku značajnih količina arhivske građe. Takve anomalije i po struku štetne pojave, struka i društvo trebaju upotpunosti suzbiti, ukoliko se želi obezbijediti izvjesnost arhivske građe kao važnog pokretnog kulturnog naslijeđa.

Izet ŠABOTIĆ

IMPACT OF THE ASSESSMENT OF REGISTRY AND ARCHIVE MATERIAL ON THE PERFORMANCE OF ARCHIVAL ACTIVITY

Summary

The paper gives an overview of the problem of evaluation of registry and archival material. It points to the development of evaluation of registry and archive materials in Bosnia and Herzegovina, where certain viewpoints of the archival experts had an impact, and which were applied

in the evaluation of materials in neighbouring countries. Therefore, the process of evaluation in Bosnia and Herzegovina is generally compatible with neighbouring countries. However, as a result of a number of social, political and economic processes, as well as historical events that took place in this area, the archival practice in Bosnia and Herzegovina has certain peculiarities regarding the evaluation of registry and archival materials. Therefore, the system of evaluation, in addition to the application of the established criteria and principles, is affected by peculiarities related to the historical events of great importance, as well as the destruction of significant amount of these records. A particular problem in the process of evaluation of registry material is the provisions of the regulation of certain specific areas, which through a very incompetent way encroach upon the area of evaluation of the archive material. Such practices must be immediately stopped if we really want to preserve archival materials as a cultural heritage of indispensable value.